

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної
науки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Імперська політика Росії у XVIII ст.

Освітня програма 032 “Історія і археологія” (перший (бакалаврський) рівень)
Спеціальність 032 “Історія і археологія”
Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки
Протокол № 1 від “30” серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Імперська політика Росії у XVIII ст.
Викладач (-і)	Дебенко Василь Зіновійович, к. і. н., доц.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-46, (050) 581 – 29 – 85
Е-mail викладача	vasyl.debenko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити, 12 годин лекцій, 18 годин семінарських занять, 60 годин самостійної роботи
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю), або ж щосередини після занять з 13.30 до 17.00 в 621 аудиторії.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>«Імперська політика Росії у XVIII ст.» є нормативним курсом передбаченим навчальною програмою, затвердженою до виконання МОН України для здобуття кваліфікаційного рівня бакалавр зі спеціальності 032 «Історія та археологія». Програма курсу є складовою частиною державного екзамену для студентів, які завершують навчання за рівнем бакалавра історії. Передбачає короткий і змістовний аналіз схеми підготовки студентів згідно навчальної програми з курсу «Імперська політика Росії у XVIII ст.». Лекційні та семінарські заняття допоможуть студентам глибше засвоїти вузлові питання історичного розвитку Російської держави, ознайомитися з джерелами та історіографією. На семінарських заняттях студенти оволодівають основами наукового дослідження, навчаються самостійно оцінювати історичні події, висловлювати і аргументувати власні думки.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета викладання дисципліни – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 032 «Історія та археологія» з нормативної дисципліни «Імперська політика Росії у XVIII ст.»; опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого; формування інтегральної, загальних, фахових компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.</p> <p>Мета курсу «Імперська політика Росії у XVIII ст.» полягає в тому, щоб, спираючись на методологічні принципи історичної науки, використовуючи найновіші здобутки історіографії, сформувані у студентів-істориків знання про головні етапи та події в процесі формування імперської політики Російської держави. Розглянути основні соціальні, економічні, політичні, етно-конфесійні та культурні процеси в Росії, проаналізувати труднощі, здобутки та специфіку в процесі формування державності російського народу.</p> <p>Основними завданнями вивчення дисципліни полягає у:</p> <ul style="list-style-type: none"> вихованні громадянської позиції, національної свідомості, розвитку світоглядних переконань студентів на основі осмислення ними чеських історично сформованих культурних, релігійних та етнонаціональних традицій; розвитку вміння розуміти історичну обумовленість явищ і процесів сучасного світу, визначити власну позицію щодо навколишньої дійсності; засвоєнні системних знань про минуле чеського народу та його державності; оволодіння уміннями і навиками пошуку, систематизації і комплексного аналізу історичної 	

інформації;
вдосконаленні елементів історичного мислення студентів.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК 2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3 Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 6 Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9 Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК 2 Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 9 Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10 Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання

ПРН-1 Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН-2 Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН-3 Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН-5 Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН-6 Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН-13 Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
7	032 Історія та археологія	4	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Вступ до спецкурсу.	2		2
Тема 2. Зародження імперської ідеї в Московській державі в кінці XV – XVI ст.	-		4
Тема 3. Імперська ідеологія, політика і практика за часів Івана III і Василя III.	-		2
Тема 4. Імперська ідея в контексті внутрішньої політики Івана IV.	2		2
Тема 5. Зовнішньополітична доктрина Московської держави за правління Івана IV.			2
Тема 6. Росія на шляху до імперії.	2		2
Тема 7. Державна ідеологія і імперська ідея в Росії за часів Петра I.	2		2
Тема 8. Основні напрямки імперської політики Росії за правління Петра I.	-		2
Тема 9. Реформи Петра I, їх роль у перетворенні Росії в абсолютну монархію, військово-тоталітарну державу, та вплив на ментальність росіян і підвладних Петербургу народів.	2		2
Тема 10. Імперська ідея в Росії за правління Катерини II.	2		2
Тема 11. Імперська політика Росії в Західній та Центральній Європі.			2
Тема 12. Загарбання Росією польських земель.			2
Тема 13. Аналіз імперської політики Росії в працях радянських та російських вчених			2
Тема 14. Імперська політика Росії в Північній Америці			2
Тема 15. Зародження імперської ідеї в Московській державі.		2	2
Тема 16. Погляди сучасних істориків на проблему зародження імперської ідеології в Росії.		2	2
Тема 17. Становлення імперської ідеології за часів правління Івана III та Василя III.		2	2
Тема 18. Утвердження деспотизму в Московській державі.		2	2
Тема 19. Самодержавна та імперська ідея в Московській державі за часів Івана IV.		2	2
Тема 20. Започаткування ідеологічного контролю в Московській державі.		2	2
Тема 21. Ідеологи самодержавної та імперської ідеї в Російській державі		2	2
Тема 22. Започаткування тоталітарного та ідеологічного контролю в Росії.		2	2
Тема 23. Релігійний аспект в зовнішній політиці Російської держави.		2	2
Тема 24. Петро I та створення військово-поліцейської держави.		2	2
Тема 25. Імперська ідеологія Росії за правління Петра I.		2	2
Тема 26. Використання Петром I ідей «Москва – третій Рим» в зовнішній політиці Росії.		2	2
Тема 27. «Дисидентське питання» в зовнішній політиці Катерини II.		2	2
Тема 28. Катерина II як російський націонал-патріот.		2	2
Тема 29. «Грецький проект» і його роль у зовнішній політиці Російської імперії.		2	2

			ЗАГ:	12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни						
Шкала перерахування оцінок						
Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік		
90-100	відмінно	5	A	зараховано		
81-89	добре	4	B			
71-80			C			
61-70	задовільно	3	D			
51-60			E			
25-50 (50-100)	Допускається до здачі іспиту (виставляється залік)					
0-25 (0-50) (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінка автоматично виставляється у відомість)	2	FX	Не зараховано		
Сума балів по талону № 1, 2 0-50	незадовільно	2	FX			
Сума балів по талону № 3 0-50	незадовільно	2	F			
Загальна система оцінювання курсу	Розрахунок максимальної підсумкової оцінки з навчальної дисципліни здійснюється згідно кредитно-модульної системи. Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить до заліку:					
	Поточний контроль	Контрольна робота	Колоквіум	Самостійна робота	Всього	
	35 балів	30 балів	20 балів	15 балів	100 балів	
Семінарські заняття (поточний контроль)	<p>Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від "1" до "5". Позначення "0" виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських заняттях визначається як середнє арифметичне помножене на коефіцієнт. Середнє арифметичне визначається як сума набраних студентом балів поділена на кількість занять, в яких він брав участь і був оцінений. При цьому відсутність студента на занятті без поважної причини враховується при вирахуванні середнього арифметичного. Кожен студент зобов'язаний взяти активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.</p> <p>Пропущене з поважних причин заняття студент може "відпрацювати" у формі, визначеній викладачем та кафедрою. При цьому виставлення оцінки не передбачається, але це відпрацьоване заняття не впливатиме на середній арифметичний бал студента. Як</p>					

	правило “відпрацювання” проходить у вигляді написання і захисту реферату на визначену викладачем тему (вимоги до додаткової реферативної роботи встановлюються викладачем та кафедрою окремо).												
Вимоги до контрольної роботи	Написання контрольної роботи є обов’язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти залік за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання. Контрольна робота передбачає формулювання 5 завдань: 2 теоретичних, 1 практичного (на знання історичних джерел), 1 знання термінів та 1 на знання хронології. Критерії оцінювання завдань на контрольній роботі (наведено максимальну кількість балів, яку можна здобути за відповідь на кожне завдання):												
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Завдання</th> <th>Кількість балів</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1 теоретичне</td> <td>10 балів</td> </tr> <tr> <td>2 теоретичне</td> <td>10 балів</td> </tr> <tr> <td>3 практичне</td> <td>5 балів</td> </tr> <tr> <td>4 знання термінів</td> <td>3 бали</td> </tr> <tr> <td>5 знання хронології</td> <td>2 бали</td> </tr> </tbody> </table>	Завдання	Кількість балів	1 теоретичне	10 балів	2 теоретичне	10 балів	3 практичне	5 балів	4 знання термінів	3 бали	5 знання хронології	2 бали
	Завдання	Кількість балів											
	1 теоретичне	10 балів											
	2 теоретичне	10 балів											
	3 практичне	5 балів											
	4 знання термінів	3 бали											
5 знання хронології	2 бали												
Колоквіум	Оцінювання рівня засвоєння цілого блоку питань, що виноситься на самостійне вивчення студентів відбувається у вигляді усного колоквіуму. Перелік питань додається. Критерії оцінювання колоквіуму (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів)												
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Критерії</th> <th>Бали</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>глибока, розгорнута відповідь зі знанням джерел та історіографії</td> <td>16-20 балів</td> </tr> <tr> <td>правильна стисла відповідь</td> <td>12-15 балів</td> </tr> <tr> <td>поверхова відповідь</td> <td>8-11 балів</td> </tr> <tr> <td>поверхова відповідь з наявністю окремих помилок</td> <td>4-7 балів</td> </tr> <tr> <td>розкриття окремого аспекту питання</td> <td>1-3 бали</td> </tr> </tbody> </table>	Критерії	Бали	глибока, розгорнута відповідь зі знанням джерел та історіографії	16-20 балів	правильна стисла відповідь	12-15 балів	поверхова відповідь	8-11 балів	поверхова відповідь з наявністю окремих помилок	4-7 балів	розкриття окремого аспекту питання	1-3 бали
	Критерії	Бали											
	глибока, розгорнута відповідь зі знанням джерел та історіографії	16-20 балів											
	правильна стисла відповідь	12-15 балів											
	поверхова відповідь	8-11 балів											
	поверхова відповідь з наявністю окремих помилок	4-7 балів											
розкриття окремого аспекту питання	1-3 бали												
Самостійна робота	Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вироблення студентами навичок і вміння працювати з літературою, віднаходити головні, стержневі аспекти проблем, що потребують твердого засвоєння, здатності визначити свою позицію щодо дискусійних ідей чи концепцій і аргументовано її обґрунтувати. Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем, написання рефератів, підготовка реферативних матеріалів з наукових публікацій по важливих проблемах даної навчальної дисципліни. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді та написання реферату. Критерії оцінювання реферату (оцінюється в діапазоні від 0 до 15												

	(10) балів)	
	Критерії	Бали
	● глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	- 12-15 балів
	● обґрунтоване розкриття проблеми	- 9-11 балів
	● тема розкрита неповно	- 6-8 балів
	● реферат суто компілятивного рівня	- 3-5 балів
	● розкритий лише окремий аспект	- 1-2 бали

7. Політика навчальної дисципліни

Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами. Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.

Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт.

Студенти мають інформувати керівництво факультету та викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усі строків визначених для виконання усі видів письмових робіт, передбачених курсом.

Академічна доброчесність:

У Прикарпатському університеті навчальний процес побудований на основі дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та законності роботи. Як викладач, так і студент (-ка), повинні дотримуватися Положення про запобігання академічному плагіату (<http://surl.li/dztjc>), Положення про запобігання академічного плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти (<http://surl.li/evnhu>), Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/eonvn>).

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К.: Критика, 2004. 462 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Vandyeh_Potr/Tsina_svobody_Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy_vid_Serednovichchia_do_sohodennia.pdf

2. Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. 346 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Vitenko_Mykola/Istoriia_Rosii.pdf
3. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – 1945 рр.). К., 2003. С. 257 – 274
https://shron1.chtyvo.org.ua/Hazin_Volodymyr/Novitnia_istoriia_krain_Yevropy_ta_Ameryky_1918-1945_rr.pdf?
4. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945 -2002 рр.). К., 2004. С. 33 – 52, 437 – 461. <https://studfile.net/preview/17107599/#17107599>
5. Гісторыя Беларусі: У 6 т. Т. 2. Беларусь у перыяд Вялікага Княства Літоўскага / Рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. Мн.: Экоперспектыва, 2008. 688 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-985-469-204-3/978-985-469-204-3.pdf>
6. Гісторыя Беларусі: У 6 т. Т. 3: Беларусь у часы Рэчы Паспалітай (XVII–XVIII стст.) / Рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. Мн.: Экоперспектыва, 2007. 344 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-985-469-203-6/978-985-469-203-6.pdf>
7. Дворнік Френсіс. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 512 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Dvornik_Frensis/Sloviany_v_ievropeiskii_istorii_ta_tsyvilizatsii/
8. Дебенко В. З. Зародження імперської ідеї в Московській державі в кінці XV-XVI ст. Івано-Франківськ: Плай, 2002. 153 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Debenko_Vasyl/Zarodzhennia_imperskoi_idei_v_Moskovskii_derzhavi_v_kintsi_XV-XVI_st/
9. Дебенко В., Крюков А. Імперська ідея в Московській державі наприкінці XV – XVI ст.: ідеологія, політика, практика. Івано-Франківськ: Плай, 1997. 74 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Debenko_Vasyl/Imperska_ideia_v_Moskovskii_derzhavi_naprykintsi_XV-XVI_stolit_ideolohiia_polityka_praktyka.pdf?
10. Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2001.
https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/
11. Дзеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhedzhora_Olena/Istoriia_Yevropeiskoi_Tsyvilizatsii_Ch_1_Do_kintsia_KhVIII_stolittia.pdf?
12. Єлавич Б. Історія Балкан. XX століття Пер. з англ. Р. А. Семків. К.: Свенас, 2004. 600 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yelavich_Barbara/Istoriia_Balkan_XX_stolittia_Tom_2.pdf?
13. Єлавич Барбара. Історія Балкан XVIII і XIX століття. К.: Свенас, 2003. 512 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yelavich_Barbara/Istoriia_Balkan_XVIII-XIX_stolittia.pdf?
14. Збагнути росію. Свідчення очевидців: від Геродота до Кюстіна / Упор. О. Палій. К.: А-БА-БА-ГА-ЛІА-МА-ГА, 2022. 400 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Zbirka/Zbahnuty_Rosiiu_Svidchennia_ocheydytsiv_vid_Herodota_do_Kiustina/
15. Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 464 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Zinko_Yurii/Narysy_istorii_Chekhii.pdf?
16. Іналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300 – 1600. К.: Критика, 1998. 287 с. (С. 15 – 27) https://shron1.chtyvo.org.ua/Inaldzyk_Halil/Osmanska_imperiia_klasychna_doba_1300-1600.pdf?
17. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) / За ред. В. І. Ярового. К., 2001.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarovyi_Valerii/Istoriia_zakhidnykh_i_pivdennykh_sloviyan_z_davnykh_chasiv_do_XX_st.pdf?
18. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. проф. Леоніда Зашкільняка. Львів, вид-во

- Львівського національного університету, 2001.
https://chtyvo.org.ua/authors/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy/
19. Капелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад. Львів: УКУ, 2005. 360 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kappeler_Andreas/Rosiia_iak_polietnichna_imperiiia.pdf?
20. Кінан Е. Російські історичні міфи. К.: Критика, 2001. 284 с.
<http://history.org.ua/LiberUA/966-7679-17-9/966-7679-17-9.pdf>
21. Коротка історія Чехії і Словаччини / Під ред. П. С. Федорчака. Івано-Франківськ, 1999.
https://chtyvo.org.ua/authors/Fedorchak_Petro/Korotka_istoriia_Chekhii_i_Slovachchyny_vyd_1999/
22. Крикун М., Зашкільняк Л. Історія Польщі. Львів, 2002. С. 5 – 36.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zashkilniak_Leonid/Istoriia_Polschi_Vid_naidavnishykh_chasiv_do_nas_hykh_dniv.pdf?
23. Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924. 236 с.
https://shron2.chtyvo.org.ua/Krymskyi_Ahatanhel/Istoriia_Turechchyny_vyd_1924.pdf?
24. Кріль М. Історія Словаччини. Львів, 2006. 264 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kril_Mykhailo/Istoriia_Slovachchyny.pdf?
25. Крупницький Б. Теорія III Риму і шляхи російської історіографії. Мюнхен, 1952, 29 с.
<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/14902/file.pdf>
26. Мустафін О. Р. Справжня історія Раннього Нового часу / Олексій Мустафін. Харків: Фоліо, 2014. 416 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Mustafin_Oleksii/Spravzhnia_istoriia_rannoho_Novoho_chasu.pdf?
27. Норкус З. Непроголошена імперія. Велике князівство Литовське з погляду порівняльно-історичної соціології імперій. Пер. з лит. Петро Білинський. Київ: Критика, 2016. 440 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zenonas_Norkus/Neproholoshena_imperiiia_Velyke_kniazivstvo_Lytovske_z_pohliadu_porivnialno-istorychnoi_sotsiologii_i.pdf?
28. Полонська-Василенко Н. Теорія III Риму протягом XVIII та XIX сторіч. Мюнхен, 1952. 48 с.
<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/14903/file.pdf>
29. Польша – нарис історії / за ред.: Влодзімежа Менджецького та Єжи Брацісевича; пер. з пол. Івана Сварника. Варшава: Вид-во Ін-т нац. пам'яті, 2015. 365 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Mendzhetskyi_Vlodzimiezh/Polscha_-_narys_istorii/
30. Російський імперіалізм / Пер. з англ. Тараса Цимбала. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 395 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Hunchak_Taras/Rosiiskyi_imperializm/
31. Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін.XVIII – поч.XXI ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Острог, 2010. 220 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Rudko_Serhii/Istoriia_Tsentralno-Skhidnoi_Yevropy_kin_XVIII_-_poch_XXI_st.pdf?
32. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян (доба Середньовіччя). Укладач О.М.Присяжнюк. Одеса: Університет Ушинського, 2020. 226 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Prysiazhniuk_Oleksii/Khrestomatiia_z_istorii_zakhidnykh_ta_pivdennykh_slovia_n_doba_Serednovichchia.pdf?
33. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: давня доба, середньовіччя. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Либідь, 2011. 416 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarovyi_Valerii/Khrestomatiia_z_istorii_zakhidnykh_ta_pivdennykh_slovia_n_Davnia_doba_Serednovichchia.pdf?
34. Чорній В. Історія Болгарії. Львів, 2007. 463 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Chornii_Volodymyr/Istoriia_Bolharii/
35. Цьольнер Еріх. Історія Австрії / Пер. з нім. Роман Дубасевич, Христина Назаркевич, Анатолій Онишко, Наталя Іваничук. Львів: Літопис, 2001. 712 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Tsolner_Erikh/Istoriia_Avstrii/
36. Яровий В.І. Історія західних і південних слов'ян у XX столітті. Курс лекцій. Київ, 1996.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarovyi_Valerii/Istoria_zakhidnykh_ta_pivdennykh_slovia_n_u_XX_st.pdf?

df?

37. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття : Підручник для вищих навчальних закладів. К., 2005.
https://chtyvo.org.ua/authors/Yarovyi_Valerii/Novitnia_istoriia_Tsentralnoieuropeiskykh_ta_Balkanskykh_krain_KhKh_stolittia/

38. Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-90-ті роки XX ст. Київ, 1995.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Yarovyi_Valerii/Istoriia_novitnoho_chasu_krain_Tsentralnoi_ta_Pivdenno-Skhidnoi_Yevropy_1944_1994_rr.pdf?

Викладач _____ Василь ДЕБЕНКО